

14. Проект Закону «**Про податок на нерухоме майно (нерухомість), відмінне від земельної ділянки**» від 15.04.2008 року, № 2378 (Подання Г.Г. Москаля).

15. Проект Закону «**Про податок на нерухоме майно (нерухомість), відмінне від земельної ділянки**» від 22.02.2008 року, № 3533 (Подання Кабінету міністрів України Ю.В. Тимошенко).

Рецензент д. е. н., професор В. І. Павлов.

УДК 658:331.522.4:330.59

ДОСЛІДЖЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА РІЗНИХ ІЄРАРХІЧНИХ РІВНЯХ ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ТА КРИТЕРІЇВ

С.В. ЗАСАНСЬКА

В статті представлений авторський підхід до теорії трудового потенціалу, внаслідок якого систематизовано та доповнено існуючі підходи до його структуризації; узагальнено якісні і кількісні показники на окремих ієрархічних рівнях трудового потенціалу.

In the article the author's approach is presented to theories of the labour potential. Which is systematized and complemented existing approaches to his(its) structure component. It is generalised qualitative and quantitative factors on separate hierarchical level of the labor potential.

Ключові слова: трудовий потенціал, ієрархічний рівень, компонента.

Виходячи з різноманітності наукових підходів до розуміння сутності та структури трудового потенціалу його визначення носить здебільшого авторські підходи, які передбачають той чи інший напрямок оцінки.

Аналіз останніх наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних дослідників показав, що основними компонентами

©Засанська С.В. - асистент кафедри економіки підприємства Національного університету водного господарства і природокористування

трудового потенціалу вважаються: здоров'я, активність, моральність, творчий потенціал, освіту, професіоналізм, ресурси робочого часу (В.М.Лич, В.С.Васильченко, Б.М.Генкін, М.А.Каратабан). І.М.Антохова говорить про такі складові компоненти трудового потенціалу: етнокультурні, освітні, соціально-мотиваційні, психологічні, економічні та медичні [1], які є загальними і повинні включати всі перераховані вище.

На відміну від попереднього погляду, Н.В.Чорноморченко доповнює цей перелік наступними складовими: творчість, релігійність, інтелектуальність, екогенологічність та духовно-енергетичний потенціал [2, с.6], та означає їх частковими параметрами, які лише в загальному характеризують той чи інший компонент трудового потенціалу. Сембер С.В. виділяє компоненти здоров'я, мобільності, загально-освітнього і професійно-кваліфікаційного рівня та конкурентоздатності [3, с.6], хоча остання значною мірою визначає освітньо-кваліфікаційну складову трудового потенціалу. Шевчук А.Т. до цього списку додає біологічну, сакральну та історичну компоненту [4, с.14]. Науковці Приймак В.І, Слівінська Н.М. наведені компоненти визначають як параметри трудового потенціалу та чинники впливу на нього [5, 6].

Жоден з авторів не розкриває, якими саме показниками можна оцінити ту чи іншу компоненту трудового потенціалу і, тим більше, стосовно до якого об'єкту оцінки застосувати. Тому, існуючі підходи до структуризації трудового потенціалу потребують систематизації та доповнення, а також узагальнення якісних та кількісних показників на його окремих ієрархічних рівнях.

Зв'язковими ланками, які у комплексній взаємодії створюють логічне поле трудового потенціалу країни, виступають компоненти трудового потенціалу регіону та сім'ї [7] і є важливими складовими аналізу соціально-економічної системи.

Організованість, моральність, творчість є складовими суспільно-соціальної компоненти трудового потенціалу і на відміну від попередніх поглядів структуровані за принципом "загальне-часткове".

Сучасна економіка посилює роль інноваційної складової як рушійної сили сучасного економічного розвитку.

Таблиця 1

Структура психофізіологічної компоненти трудового потенціалу та кількісно-якісні показники її складових на окремих ієрархічних рівнях

Компоненти трудового потенціалу	Складові компонент	Показники	Соціально-економічні об'єкти (ієрархічні рівні)				
			Людина	Сім'я	Підприємство	Регіон	Країна
Психофізіологічна	Здоров'я	Якісні	Працездатність Витривалість Запас здоров'я Інвалідність	Безпечні умови побуту та відпочинку	Безпечні умови праці та відпочинку	Соціально- економічні, екологічні, медико- демографічні особливості Санітарно- епідемічне благопопачча території	Поширення наукових знань з питань охорони здоров'я, підвищенн я гігієнічної культури населення
			Кількість спожитих кілокалорій за місяць на 1 особу Медичне консуьтування Діяльність з догляду на дому Достовірна та свочасна інформація про стан здоров'я				
		Кількісні	Витрати на лікування Відшкодуванн я заподіяної здоров'ю шкоди	Чисельність працездатн их осіб Частота хвороб Кількість психічно хворих осіб	Витрати на забезпечення здоров'я персоналу Дотримання гранично допустимих екологічних норм організації праці	Середня та очікувана тривалість життя Загальний коефіцієнт смертності Коефіцієнт первинної та загальної захворюваності	
					Кількість потерпілих та загиблих від травматизму Пільги та компенсації працівникам за роботу з шкідливими та важкими умовами праці		
	Кількість інвалідів Фінансові вкладення в охорону здоров'я						
	Активність	Якісні	Прагнення до реалізації здібностей, планів, ідей, задумів Завязтість Прагнення до праці		Продуктивні- сть праці	Зниження активності внаслідок епідемій та хронічних захворювань	Створення інноваційних продуктів Темпи технічного прогресу
Кількісні		Швидкість виконання виробничих операцій	---	Впровадження раціоналізатор ських пропозицій, рішень, бізнес- планів		Механічний приріст Перевезення пасажирів окремими видами транспорту Інтенсивність перевезення пасажирів Коефіцієнт рухомості населення	

Тому інноваційну компоненту характеризує більшість кількісних показників, які визначають успішність розвитку трудового потенціалу на будь-якому ієрархічному рівні.

Таблиця 2

Структура суспільно-соціальної компоненти трудового потенціалу та кількісно-якісні показники її складових на окремих ієрархічних рівнях

Компоненти трудового потенціалу	Складові компонент	Показники	Соціально-економічні об'єкти (ієрархічні рівні)				
			Людина	Сім'я	Підприємство	Регіон	Країна
Суспільно-соціальна	Організованість	Якісні	Самодисципліна Акуратність Раціональність Соціальна зрілість Суспільна свідомість	Злагодженьсть Дружність Взаємо-контроль	Чистота робочого місця Ділові стосунки Трудова дисципліна	Культура праці і злагодженьсть трудових зусиль територіальної соціально-економічної системи	Дотримання законів, договорів, угод, прав та гарантій Стабільність політичної ситуації
		Кількісні	Ступінь реалізації виробничих завдань				
				Частка населення, яка охоплена громадськими організаціями, спілками, партіями			
	Духовний розвиток, моральність	Якісні	Порядність Етичність Чесність Трудова поведінка та культура Ставлення до праці	Культура та духовний розвиток	Взаємини між працівниками Трудова дисципліна	Соціальна напруженість Трудові традиції та господарські цінності народу	Ставлення до інвалідів, дітей, людей похилого віку Загальна культура населення
		Кількісні	Кількість відвідувань культурних заходів			Кількість зареєстрованих заочинів та правопорушень	
				Чисельність загинув внаслідок конфліктів і чвар	Людські втрати від конфліктів		
	Мотиваційна, матеріальна	Якісні	Інтерес Ціннісні орієнтири Переконання Прагнення Потреби в сфері праці	Цілі Мета Завдання	Підтримка колег Лояльність та демократичність керівництва Кар'єрний ріст Моральне задоволення працею	Участь у регіонаальних програмах за винагороду Волонтерство	Пріоритети зовнішньої політики
		Кількісні	Додатковий дохід Отримання заробітної плати	Додатковий заробіток	Заробітна плата Премії Винагороди	ВРП на душу населення	ВВП на душу населення ЧВП
	Творчість	Якісні	Прагнення Самореалізація	---	Творчі ідеї	Рівень проведення культурних заходів	
		Кількісні	Кількість авторських свідоцтв Доходи від продажу витворів мистецтва, власно створеної продукції, послуг Кількість реалізованих ідей		Кількість раціоналізаторськ их рішень на одного працівника	Кількість культурних заходів Чисельність реалізованих бізнес-проектів	Доходи від реалізації авторських прав

Таблиця 3

**Структура освітньо-професійної компоненти
трудового потенціалу та кількісно-якісні показники її
складових на окремих ієрархічних рівнях**

Компоненти трудового потенціалу	Складові компонент	Показники	Соціально-економічні об'єкти (ієрархічні рівні)				
			Людина	Сім'я	Підприємство	Періон	Країна
Освітньо-професійна	Освітньо-кваліфікаційна	Якісні	Конкурентоспроможність (Різномісність, рівень, об'єм та глибина загальних і спеціальних знань). Середній тарифний розряд			Коефіцієнт насиченості фахівцями. Коефіцієнт спеціалізації з підготовки фахівців певної спеціальності і для окремої галузі. Забезпечення потреби галузі у фахівцях певної спеціальності.	Доступність освіти
		Кількісні	Наявність кваліфікації Наявність атестату, диплому	Кількість осіб з повною середньою, профтехнічною та вищою освітою Рівень каліфікації	Кількість вакансій, для заповнення яких потрібна вища освіта Кількість осіб з кваліфікаційним рівнем працюючих	Кількість основних закладів освіти Чисельність кандидатів та докторів наук Пропозиція на ринку фахівців з вищою освітою	Рівень вищої освіти Середня кількість років навчання на 1 людину Частка витрат у держбюджеті на освіту
	Кадрово- професійна	Якісні	Трудові навички та уміння Практика Знання Досвід Придатність Професійна адаптація	Застосування навичок, умінь та здібностей	Професійна придатність Рівень підготовки, знання, уміння, навички Досвід роботи	Зміна складу праці під впливом НТП	Класифікація професій Групування тарифних кваліфікаційних вимог
			Кількісні	Етапи просування (кар'єрного зростання)	---	Обсяг наукових та науково-технічних робіт (у фактичних цінах). Витрати на виконання власними силами наукових та науково-технічних робіт (у фактичних цінах) Неякісна продукція	Доходи від внутрішнього обігу Інтенсивність мобільності
		Кількість фахівців та наукових кадрів Потреба в фахівцях (попит) Професійний склад зайнятих					Впровадження прогресивних технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції у промисловості

продовження табл. 3

Інноваційна	Якісні	Патентоспроможність винаходів та промислових зразків		Підтримка інноваційної діяльності	
	Кількісні	Кількість впроваджених винаходів, промислових зразків, з яких отримується дохід	Кількість запатентованих винаходів на 1 працівника	Кількість патентів і премій на 1 жителя. Використання об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій Обсяг реалізованої інноваційної продукції Кількість центрів з просування технологій	
			Кількість інноваційно-активних промислових підприємств за видами економічної діяльності Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації Загальний обсяг інноваційних витрат у промисловості (у фактичних цінах)		
		Забезпеченість засобами обчислювальної техніки (штук)			Вартість наукових розробок , їх питома вага у ВВП
		Подано (отримано) заявок на видачу охоронних документів до Державного департаменту інтелектуальної власності та патентних відомств зарубіжних країн Доходи від авторських прав, винаходів, промислових зразків, торговельних марок та знаків			

Інформація є важливим елементом соціально-економічного прогресу, тому до структури економічної компоненти була внесена інформаційна підкомпонента, яка досить об'ємно характеризується кількісними та якісними критеріями на різних ієрархічних рівнях трудового потенціалу.

В цілому у наведеній структурі соціально-економічних об'єктів доцільніше говорити про трудовий потенціал країни, який кількісно визначається суспільством (населенням) і стосовно якого можна проводити аналіз кількісних і якісних компонент.

Творчий потенціал як головна компонента трудового потенціалу охарактеризований попередніми авторами з позиції інноваційного розвитку об'єктів, які аналізуються. На думку автора показник кількості патентів і міжнародних премій на одного жителя країни характеризує інноваційну компоненту, а темпи технічного прогресу – активність трудового потенціалу країни.

Таким чином, розроблено систему показників та критеріїв, які розкривають компоненти трудового потенціалу на різних ієрархічних рівнях.

Так як сучасні умови становлення економіки знань та її управління вимагають інноваційно-інвестиційної моделі розвитку суспільства, то перелік складових компонент

трудового потенціалу на різних ієрархічних рівнях потребує доповнення за рахунок інноваційної та інформаційної компоненти.

Таблиця 4

Структура економічної компоненти трудового потенціалу та кількісно-якісні показники її складових на окремих ієрархічних рівнях

Компоненти трудового потенціалу	Складові компонент	Показники	Соціально-економічні об'єкти (ієрархічні рівні)				
			Людина	Сім'я	Підприємство	Регіон	Країна
Економічна	Робочий час	Якісні	Умови праці та відпочинку			Ресурси праці	Рівень безробіття
		Кількісні	Тривалість зайнятості або тривалість безробіття протягом року	Кількість зайнятих Кількість безробітних Тривалість зайнятості одного з членів сім'ї за рік	Кількість відпрацьованих людино-днів за рік	Середньорічна чисельність робітників Середня тривалість робочого дня (місяця, року)	Чисельність працездатного населення Кількість зайнятих Кількість відпрацьованих людино-днів за рік
		Якісні	Рівень споживання інформаційних послуг з використанням інформаційних технологій, Інтернету, з пошуку веб-порталів Споживання інформації щодо процесів соціально-економічного розвитку, науки, освіти і культури (Індекси споживання послуг)			Діяльність у сфері кінематографії, відеопродукції. Діяльність у сфері радіомовлення та телебачення Послуги в сфері інформаційної технології Діяльність зв'язку	
	Інформаційна	Якісні	Коефіцієнт задоволення потреб у послугах певного виду		Скорочення термінів наукових досліджень і розробок, підвищення їх якості за рахунок впровадження автоматизованих системи міжнародної інтеграції праці Підвищення якості маркетингу у всіх сферах виробництва продукції за рахунок впровадження базових інтелектуальних технологій		Критерій розвитку інформаційних комунікацій Інтегральний критерій інформаційного суспільства
		Кількісні	Обсяг спожитих послуг підгадузі міжміського та міжнародного телефонного зв'язку у натуральному та вартісному вимірі				
		Кількісні	---	---	---	Кількість виданих книг, газет, журналів, комп'ютерних ігрових програм Кількість творених кінофільмів, відеопродукції та записів і видання музичних творів.	

Бібліографія

1. Антохова І.М. **Підвищення ефективності використання трудового потенціалу (регіональні аспекти)**: Автореф. дис. ... кандидата екон. наук / НАН України; Інститут регіональних досліджень — Львів, 2000. — 19с.
2. Чорноморченко Н.В. **Ефективність використання трудового потенціалу та його соціально- економічна оцінка (на прикладі підприємств з підземним видобутком руди Криворізького басейну)**: Автореф. дис. ... кандидата екон. наук / НАН України; Інститут регіональних досліджень. — Львів, 2000. — 20с.
3. Сембер С.В. **Використання трудового потенціалу в умовах структурної перебудови економіки (на матеріалах міста Ужгорода)**: Автореф. дис. ... кандидата екон. наук / НАН України; Інститут регіональних досліджень. — Львів, 2000. — 19с.
4. Шевчук Л.Т. **Медико-соціальні аспекти використання трудового потенціалу: регіональний аналіз і прогноз** / Інститут регіональних досліджень. — Л., 2003. - 489с.

Рецензент д. е. н., професор Павліха Н.В.

УДК 658.14

НІКОЛАЄНКО І.В

РОЗРОБКА МОДЕЛІ РИЗИКОВОГО СПЕКТРУ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті запропонована розробка моделі ризикового спектру підприємства, яка дозволяє детально досліджувати і аналізувати експозицію ризику (причини виникнення ризику і тип цінностей, що знаходяться під загрозою).

Development of model of risk spectrum of enterprise, which allows in detail to probe and analyse a risk display is offered in the article (reasons of origin of risk and type of values which are under threat).

©Ніколаєнко І.В. - викладач Чернігівського державного інституту економіки і управління